

szerepét: kedvezett-e ugyanakkor a költői egyéniség s vele a költőiség fejlődésének is? Nem úgy van-e azonban a dolog, hogy e lírában valahogyan a képzelet elszabadult az egész emberi érzéstől és valami értelmi, mondhatnám látás-érzelem hideg tengelyén közömbös magasságban pergeti nem annyira képeit, hanem üres alak-játékait. Ezért ennek nyomában egészen újszerű képvonal-ritmus egyensúlya lebeg a hang ritmusa felett, melyet elnyom, jelentéktelenné tesz, sőt el is ront, mert mindent feláldoz a képképződés zsúfolt és száraz igényének. Nincs meg benne az az egymásból és egymásra építettség, amely a hang-ízből, a ritmus zenéjéből, a szó természetes, első erejéből, a képzelet érzelmi életéből összeolvasztja a vers-zamatot.

Boros Ferencet is magával ragadta ez a kísérleti lendület, amely aztán szétoldotta benne alkotó erőinek harmoniáját. Ez az önmagát egyenetlenül túlfokozás, ez a hevület nélkül „csinált“, képet karikázó hang-láz mintha természetlenül émesztené fel hangulatait, lelke nagy pillanatait, sőt még világszemléletének nem tisztaságát is.

Szerencsére azonban Boros Ferencben van egy konzervatívabb modernség is, amely az erősen levegőbe való kilengéstől vissza és rá tud húzódni a belső gyökérzetére s belülről készül el. Ez a Boros Ferenc nem bravúroskodó formai tehetség, hanem igazi, meleg, nekünk való költő; aki nekünk lelkén fájdalmas mélységgel remeg egy vívódó emberség sok-sok kínja. Versei, ha nem is dalok, de mindig zenésen hangzóak. A hangszínük tompa, mély, a bánat megnyihült fénye csillámlik rajtuk, mint egy halk, sóhajos Beethoven-akkord. A szavak ritmus-lépése ilyenkor lassú, mint a fáradt szívverés; a versütem rejtetten dobban, mintha alulról egy vergődő élet nehéz pihegése bontaná hullámmásba a sorokat. A rímek észrevétlenül fonódnak össze, finom hangvirágokba hajtanak, hosszan záródó hangzóikból eltűnik a bizonytalanság kihangzása és nyugtalansága, csend, béke ring bennük. A költészet vigasztalás lett. Ez Boros Ferenc önmagára találása és figyelemreméltó művészete is egyúttal.

Brisits Frigyes.

Szederkényi Anna: Lázadó szív. Füzesy Tamás egy házibálon gyermekkori ismerősével: Leveleky Annával találkozik. A fogságból csak nemrég hazaérkezett fiatalembert megigézi a sok léha, szórakozást hajszoló leány közt Anna komolysága, gondolkodásának disztíngvált előkelősége, idealizmusa s egyszerűsége. A fiatalok hamarosan egymásba szeretnek s szerelmét a férfi egy-két célzással tudtára is adja a leánynak. Hogy miért nem nyilatkozik határozottabban, az csakhamar kiderül. Tamás szülői társaságában — atyja kúriai bíró — vacsorázik, amikor jelentik, hogy egy koldusforma asszony szeretne vele beszélni. Tamás az asszonyban kínos meglepetéssel ismer — feleségére. A fogság züllesztő légkörében ugyanis inkább hálából, mint szerelemből feleségül vett egy orosz diákleányt, ki a hosszú rabság szenvedéseit elviselhetőtette számára. Az asszonytól hazajöveletekor valamiképp elszakadt s azóta ismerve (úgy látszik: inkább félreismerve) ez exaltált nő természetét azt remélte, hogy idő, távolság stb. módot és alkalmat adnak a nőnek, hogy máshoz csatlakozzék. Marjussza, az orosz nő azonban szerette Tamást s sok-sok viszontagság után íme megtalálta őt. Tamás bemutatja feleségét és gyermekét szüleinek, kik az első pillanatban megdöbbenéssel nézik az új jövevényeket, végül kénytelen-kelletlen belenyugosznak az adott helyzetbe. Az orosz nő ott él náluk, de abnormis viselkedésével s forradalmi gondolkodásával oly kevéssé illeszkedik bele környezetébe, hogy végül is lehetetlenné teszi a nyugodt együttélést. Hozzájárul, hogy Tamás, ki mint láttuk, teljesen kiábrándult a fogságban támadt érzésekből, új szerelemre lobbant s mostani sorsát éppen csak humánus szempontokból viseli el: szeretetlenségével, passzív magatartásával az asszonyt addig gyötri, míg az végül is — nem először — megesalja. Marjussza megtudja azt is, hogy Tamás Leveleky Annát szereti. Gyermekét tehát elviszi Annának, maga nagy-lelkűen lemond Tamásról, egy orvos segítségével új „pályát“ választ s nem áll útjában annak, hogy Tamás és Anna most már boldogok lehessenek.

A regény — mint látjuk — többet

markol, mint amennyit címe sejtet. Hogy szerelemről van benne szó, azt a Lázadó szív eléggé jelzi. Van azonban benne probléma is: milyen érzésváltozásokon megy át az ember, ha rendes viszonyokból zuhlott helyzetbe süllyed, majd innen ismét az előbbi normális körülmények közé emelkedik vissza. A szív átalakulását annak légkörváltozásában rajzolja s azt a kérdést veti fel: függetlenítheti-e magát az ember egy balga és végzetes lépés következményeitől a boldogság érdekében még azon az áron is, ha e szakadással másnak a boldogságát zúzza össze?

Szederkényi Anna e kérdést érdekes mesébe rejti s hősére nézve, mint láttuk, megnyugtató módon oldja meg. A regény felépítésében ott érzünk zökkenőt, ahol az orosz nő föllépése mintegy villámszerűen történik. E jelenet nincs exponálva. Igaz: az író hőse állandó nyomott hangulatával igyekszik figyelmeztetni a bekövetkező veszedelemre (ez esetben a nő, mint bolszeviki diák valószínűleg „rövidhajú veszedelem“), de a fogság nyomorának, élményeinek rajza s ebben e szerelmi viszonynak legalább futólagos érintése jobban előkészítették volna a regény e nagy jelenetét. Az alakokat Szederkényi Anna nagy szeretettel rajzolja, de egy részük, úgy látszik, inkább típus, mint egyén. Hősnője (Anna) például több páthosszal beszél a kelleténél s inkább foglalkozásába látunk bele, mint lelkébe. A regény egy-két fejezete emellett vázlatzerű s a két epizódalak (Bányai Erzsébet, Varga dr.) sorsa s a regény tárgya közti összefüggés nincs eléggé kimélyítve.

E kifogásokkal szemben méltán említhetjük elismeréssel a mese érdekes fejlesztését, a hős családjának s ebben az anyaszeretetnek ovöngéd és finom rajzát s azt az eszményiséget, mely az író világnézetében nyilatkozik. Szederkényi Annának minden sorát nemes életfelfogás

diktálja s e felfogást alakjaiba is átviszi. Ha hibákat követnek el — az élet kényszere s az ember gyengesége magyarázza ezeket —, vezekelnék értök s később jobb belátásra ébredve, tisztult erkölcsi érzéssel állnak magasabb célok szolgálatába vagy lesznek nemes eszmék és érzelmek képviselőivé. Általában inkább érzések kormányozzák tetteiket, mint akarat s ha az író valamelyik hőset nagyon rokonszenvesse kívánja előttünk tenni, mélyen érző szívvel ajándékozza meg. Ezért lesz hőse a szív emberévé, kiben kevesebb az akaraterő, mint a hősnőben; viszont hősnői: a félig fiú Marjussza s a filozofálásra hajló, szilárd jellemű Anna, bár elsősorban érző lények, energiájukkal a férfitípushoz közelnek. Hogy az író e jellemeserével a modern női lélek fejlődésében beállt változást jelzi, azt az is bizonyítja, hogy társadalmunk fejlődését s ebben a női jellem kialakulását éles szemmel figyeli meg.

Szederkényi Anna regényeit nemcsak meséje s érdekes alakjai, de eleven elbeszélő modora is vonzó olvasmánná teszik. Szereti alakjait beszéltetni, hogy így közvetlenebbül érintsen sorsuk. Párbeszédei tömörök, kiélezettek, előadásában itt-ott drámai erő lüktet. Ez erőt fokozza, hogy ékesen méltatja a női szív ezer tartózkodó szemérembe fojtott titkát, vágyát és reményét, csak azért, hogy a szertefoszlásukban rejlő tragikus elemet hangsúlyozza. Igéző leányálmok és ábrándok röpdösik itt körül a szívet, hogy hullásuk annál fájóbb legyen.

Csalódás, lemondás, boldogtalanság: többnyire ez a nő élete Szederkényinél. E regényben azonban már optimisztikusabb hang is megszólal. „Hiszek a boldogságban“ mondja Leveleky Anna s az olvasó abban a reményben válik meg a könyvtől, hogy e hit a hősnő férjhezmenetele után sem fog csalódássá hervadni.

—rtm.—